

ZENEI JÓGYAKORLATOK LÉTREJÖTTÉNEK TÁMOGATÁSA LEENDŐ ÉNEK-ZENE TANÁROK KÖRÉBEN

Az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézetben tanulóknak 2018 őszi szemesztere óta lehetőségük van kreatív zenei órákon is részt venni. Ennek értelmében a hallgatók elmerülhetnek a kreatív zene tanári attitűd (Abramo–Reynolds, 2014) vizsgálatában, a Sály László nevéhez köthető kreatív zenei gyakorlatok (Sály, 1999) filozófiájában, s nem utolsósorban kreatív zenei gyakorlatokat tanulhatnak (Fekete, 2019).

Négy félév áll rendelkezésükre, hogy az e tárgykörhöz tartozó kurzusokat elvégezzék. Az első két félévben résztvevőként találkoznak kreatív zenei gyakorlatokkal, megismerve azok típusait (Fekete, 2020a), módszertani ismereteket is szerezhetnek leendő szakmájukkal kapcsolatban (Fekete, 2021), kreatív zenei készségeiket fejlesztve (Fekete, 2020b).

A harmadik és negyedik félévben már a vezetői attitűd vizsgálata kerül előtérbe (Szivák, 2010), ahol először egy meglévő kreatív zenei gyakorlatot szükséges továbbfejleszteni vagy egy önállót kitalálni, s a hallgatótársak körében kipróbálni. Mindeközben olyan intézményekbe látogatnak a kurzus résztvevői, ahol kreatív zene tanárok óráit figyelhetik meg.

Ezek után pedig foglalkozásterveket készítenek és valósítanak meg egymás körében a hallgatók.

Az alább olvasható gyakorlatok a fent említett tervezések közül kiemelt legkiválóbbak. Minden esetben megtalálható a cím alatt a kreatív zenei gyakorlat típusa. A megvalósítás időtartama a tanulási/gyakorlási idővel együtt értendő.

A korosztályi ajánlást javaslatként érdemes értelmezni, s a mindenkori csoportvezetői kompetenciára bízunk az időszerű alkalmazást, hiszen vezetőként érdemes ismernünk csapatunk képességeit.

Az eszközigény és térhasználat megjelölése konkrét támpont lehet a felhasználók számára.

A fejlesztési terület, gyakorlatleírás és felhasználási javaslat a feladatok értelmezésében nyújtanak segítséget.

Pachelbel improvizáció¹

Gyakorlat típusa: Vokális kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 16 éves kortól

Eszközigény: Hanganyag lejátszására alkalmas eszköz

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, improvizációs készség fejlesztése, intonáció

Gyakorlat leírása:

A résztvevők először meghallgatják Pachelbel *D-dúr kánonját*, majd egy játékos – miközben a zene alapként szól – dallamot improvizál.

Felhasználási javaslat:

Érdekemes tisztában lenni a csoport zenei készségeivel, s ezek alapján akár többször is meghallgattatni a művet vagy csupán csak egy részletet kiemelve kérni az improvizációt.

---

¹ A *Pachelbel improvizáció* feladatot Fekete Anikó – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet oktatója – találta ki.

Tartott hang játék²

Gyakorlat típusa: vokális kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10 perc

Korosztály: 16 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, együttműködés, hallásfejlesztés, intonáció

Gyakorlat leírása:

A gyakorlat Steve Reich: *Proverb* című darabjának első 11 hangjából és kezdeti imitációjából indul ki. A dallam eredeti ritmusától eltekintve, a hangokat egyaránt negyed hosszúságúnak tekintjük. Érdeemes szolmizálva ('dó-ti-szi-lá-fá-mi-fá-ré-dó-mi-ti,) megtanulni a gyakorlatot a tisztább intonáció érdekében. Miután a résztvevők elsajátították a dallamot, elénekelhetjük kánonban is. A második, illetve a harmadik szólam, a dallam második illetve harmadik hangján lépjen be (ez variálható). A gyakorlatot le lehet úgy zárni, ahogy a kánonból megérkeznek a szólamok vagy úgy, hogy az adott szólamok megvárják egymást, tehát az első szólam az első dallamív befejezése után nem kezdi el rögtön a dallamot, hanem hagy egy negyed szünetet, ezáltal az első és a második szólam összecsúszik. Folytatás hasonlóképpen a harmadik szólamnál.

---

2 A *Tartott hang játék* feladatot Czinege Lilla – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Történetmesélés³

„Assztorizáció” avagy történetmesélés asszociáció segítségével

Gyakorlat típusa: Vokális kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-30 perc

Korosztály: 8 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel (A feladat online térre is adaptálható, ebben az esetben a körülmények adottak.)

Fejlesztési terület: Kreativitás, koncentráció, figyelem, virtuális emlékezet, improvizációs készség fejlesztése

Gyakorlat leírása:

A feladat neve az *asszociáció* és *sztori* szavakból született, így a csoport egyik tagja elmesél egy történetet egy improvizált dallammal segítségével – szavak nélkül –, a hallgatók pedig megpróbálják azt kitalálni.

A dallam hosszának arányosan szükséges tükröznie a megtörtént esemény időtartamát. Ritmikailag is lehet variálni a „mesélést”: lehet staccato vagy épp legato, attól függően, milyen gyorsan lett vége a történéseknek. Hangkészletét tekintve is legyen árulkodó, használjunk mélyebb vagy magasabb hangokat, akár szélsőséges dinamikát alkalmazva.

A csoport többi tagja első hallás után elkezd asszociálni, vajon mit írhatott le a mesélő. Amennyiben nem sikerül elsőre kitalálni, a mesélő ismét „elénekelni” az általa megélt eseményt. Természetesen az improvizáció miatt már nem pontosan az első változatot fogjuk hallani, de lényegében, hangulatában ugyanaz lesz, hiszen az életben sem ugyanúgy mesélünk el egy történetet.

Amennyiben nem sikerült több hallásra sem megoldásra jutni, akkor a mesélő – segítségként – beemelhet a cselekvés környezetéből egy külső zajt, elemet. Sikeres megfejtés esetén önkéntes alapon más is „mesélhet” a csoportból.

Felhasználási javaslat:

A csoport összetételétől függően kérheti a vezető, hogy igaz vagy kitalált történetet meséljenek a résztvevők.

Inkább kiscsoportos alkalmazásra javallott használni, bármilyen óra, foglalkozás felvezetéseként bemelegítő gyakorlatként vagy óra végi kilépő feladatként. Mivel improvizációt igénylő feladat, ezért az oldott légkör kialakítása elengedhetetlen.

---

³ A *Történetmesélés* feladatot Márkus Liza – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Ritmusképlet chatben⁴

Gyakorlat típusa: Ritmusos és/vagy testritmusos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközigeány: lap top/számítógép

Térhasználat: online térben (jelenléti oktatás során is alkalmazható)

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, kreativitás, ritmikai ismeretek

Gyakorlat leírása:

A ritmusjáték gyakorlása során fontos, hogy olyan online platformot válasszunk, ahol elérhető és mindenki számára látható a chat funkció. Először a vezető kiválaszt egy embert, aki majd a képernyő előtt ülve tapsolni fog, illetve jelezzük a tempót. Ezek után a résztvevők megbeszélik, hogy mindenkinek 4/4 értékű ritmusképleteket szükséges kitalálni és ezeket beírni a chatbe (remélhetőleg mindig más ritmusképletet). A tapsoló ember elszámol háromig, majd mindenki elkezd küldeni a ritmusképleteket („kommenteket”), amit a feladatot végző érkezési sorrendben valósít meg. A cél, hogy a tapsoló ember minél hosszabb ideig és a lehető legpontosabban végezze a feladatot.

Fokozás:

- a feladat megvalósítható úgy is, hogy mindenkinek mindig ugyanazt a ritmusképletet szükséges leírnia,
- a feladat megvalósítható úgy is, hogy mindenki maga talál ki újabb és újabb ritmusképleteket és azokat spontán, folyamatosan gépeli.

Felhasználási javaslat:

Nagyon fontos a feladat megvalósítása előtt felmérni, hogy a csoport ritmikai-, metrikai ismeretei lehetővé teszik-e a kivitelezést.

---

4 A *Ritmusképlet chatben* feladatot Monostori Sára – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Ritmusképlet felmutatása⁵

Gyakorlat típusa: Ritmusos és/vagy testritmusos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközigény: íróeszköz, papírlap (online is játszható)

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, együttműködés, kreativitás, ritmikai ismeretek

Gyakorlat leírása:

A feladat résztvevői egyenként kitalálnak egy-egy ritmusképletet, előzetesen meghatározott ütemmutató szerint és egy nagy lapra mindezt felrajzolják. Külön-külön el is tapsolják ezeket.

Offline verzió: Az első résztvevő eltapsolja az összes ritmusképletet, amelyet felmutatnak neki társai, az utolsó pedig megpróbálja kitalálni a sorrendet. A vezető határozza meg, hány játékost érdemes bevonnia a feladatba, a csoport képességeihez mérten.

Online verzió: Öt résztvevő játszik. Az első bármilyen sorrendben eltapsolja azokat a ritmusképleteket, melyeket a második, harmadik és negyedik felmutatnak számára, az ötödik pedig megpróbálja kitalálni, mi lehetett a sorrend.

Felhasználási javaslat:

Nagyon fontos a feladat megvalósítása előtt felmérni, hogy a csoport ritmikai-, metrikai ismeretei lehetővé teszik-e a kivitelezést.

---

5 *A Ritmusképlet felmutatása* feladatot Fekete Anikó – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet oktatója – találta ki.

Testritmus szólamok⁶

Gyakorlat típusa: Ritmusos és/vagy testritmusos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 20 perc

Korosztály: 16 éves kortól

Eszközигény: Igény esetén ritmushangszerekkel is végezhető a gyakorlat

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, együttműködés, tempó tartás, ritmikai-, metrikai készségek fejlesztése

Gyakorlat leírása:

A gyakorlat egy négy sorból álló ritmusgyakorlat, minden sor három 4/4- értékű ütemből áll. Az egyes sorokat különböző módon kell megszólaltatni: dobantva, combot tenyérrel megütve, tapsolva és csettintve. A megszólaltatáshoz körben érdemes elhelyezkedni, és a csoportot négy részre osztani. Így mind a négy csapat a gyakorlat különböző sorait tapsolja, s a teljes négyszólamú ritmusképlet minden sora egyszerre szólal meg. Ahogy a következő sorra lép egy csoport, tulajdonképpen továbbadja az imént előadott sort, így ritmus-forgó jön létre. Egyszerre szólalnak meg a különböző ritmusok, ütésmódok.

Fokozás:

- Kánonszerű előadásmód: ez esetben a szólamok külön-külön lépnek be, soronként, kánonszerűen. Ez a nehezebb módszer, mivel az utolsó ütemben nem szólal meg minden ütés, nehéz tartani a pontos tempót.

- „Direkt” indítás: minden csoport egy adott, de különböző sorral indít, egyszerre.

E két módszert a befejezésnél is lehet alkalmazni.

Felhasználási javaslat:

Fáradtság esetén kifejezetten serkentő hatású lehet a gyakorlat. Bevezető- vagy zárófeladatként is használható.

---

⁶ A *Testritmus szólamok* feladatot Csonka Laura – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Testritmus szólamok

Csonka Laura - Fekete Anikó

$\text{♩} = 80$

Dobbantás

Taps

Combra ütés

Csettintés

The musical score is written for four percussion parts in 4/4 time, with a tempo of 80. The parts are: Dobbantás (snare drum), Taps (taps), Combra ütés (combra), and Csettintés (cymbal). The score is divided into four measures. The first measure contains a half note followed by a quarter note. The second measure contains a quarter note followed by a quarter note. The third measure contains a quarter note followed by a triplet of eighth notes. The fourth measure contains a quarter note followed by a quarter note. The score ends with a double bar line.

Ritmuslánc⁷

Gyakorlat típusa: Ritmusos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10 perc

Korosztály: 8 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, ritmusérzék- improvizációs készség fejlesztése, együttműködés

Gyakorlat leírása:

A résztvevők körben ülnek, a gyakorlatvezető kijelöl egy játékost, aki kitalál 2/4-es ütemmutató szerint egy ütemnyi ritmust, majd ezt továbbadja mellette ülő társának. A soron következő vissza visszatapsolja az eddigi ütemeket, majd a végére illeszti a sajátját.

Felhasználási javaslat:

Alkalmazható már az általános iskolai osztályokban is, ebben az esetben arra kell figyelni, hogy olyan ritmusértékeket adjunk meg, amelyek mindenki számára ismerősek.

---

7 A *Ritmuslánc* feladatot Horinka Dóra – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Pletykaritmus⁸

Gyakorlat típusa: Ritmusos és/vagy testritmusos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 15 perc

Korosztály: 10 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel (két, akusztikailag elkülönített helyiség szükséges)

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, együttműködés, memória, ritmus fejlesztése, kommunikáció

Gyakorlat leírása:

A gyakorlatvezető egy résztvevővel, a többiektől elkülönített helyiségben bemutatja az általa konstruált testritmus gyakorlatot, amit a résztvevőnek minél pontosabban kell megjegyeznie. Ezután csatlakozik a következő személy, akinek az előbbieken megfigyelt testritmus képletet átadja az addig bent lévő társa, és így adják tovább az utolsó résztvevő csatlakozásáig.

Felhasználási javaslat:

A testritmus átadásakor a megismételhetőség mennyiségét érdemes a testritmus nehézségének függvényében és a csoport zenei készségeinek ismeretében szabályozni.

Az átadásakor érdemes figyelni, hogy a testritmus gyakorlatnak mely elemei változnak (tempó, ritmusképlet és ritmusértékek, jobb/bal oppozíciók, ütőfelületek, esetlegesen hangsúlyok és dinamikai eltérések), illetve hogy az átadások egyenletessége hogyan alakul, mert a gyakorlat végén ezeknek a megfigyeléseknek analitikus értékelése mind a csoport, mind az egyének számára fontos tanulságul szolgálhatnak.

---

⁸ A *Pletykaritmus* feladatot Csizmazia Zsolt – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Pletykaritmus

d = dobbantás

j.c. = jobb combra ütés

b.c. = bal combra ütés

t = taps

j.cs. = jobb kézzel csettintés

b.cs. = bal kézzel csettintés

Csizmazia Zsolt – Fekete Anikó

4/4

d j.cs. b.cs. j.c. b.c. j.c. d d cs d j.c. b.c. j.cs. b.cs. d c t

5

t d j.cs.b.cs.j.cs. c d j.cs.b.cs.j.cs. j.cs.b.cs. d j.cs.b.cs. d cs c t

9

t j.c. b.c. d j.cs. b.cs. d j.cs. b.cs. t j.c. b.c. d j.cs. b.cs. d t c

13

d t j.c. b.c. d d t j.c. b.c. d j.c. b.c. j.c. j.c. b.c. j.c. b.c. d d t

Testritmus játék⁹

Gyakorlat típusa: Ritmusos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 20 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközigény: a résztvevők számának megfelelő mennyiségű papírcetli különböző, de egy metrumú ritmusképletekkel

Térhasználat: Üres tér székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, ritmusérzék fejlesztése, improvizációs készség

Gyakorlat leírása:

A feladat vezetője az előre elkészített, papírra felírt vagy nyomtatott ritmusképleteket kiosztja a résztvevők között, ezek egységes metrumú, ugyanolyan értékű ritmusképletek. A résztvevőknek lehetőségük van rövid ideig, hogy a kihúzottak alapján kitaláljanak egy testritmust, majd azt memorizálják. Ők zenekarként fognak működni, míg a vezető, mint egy karmester, instrukciókat ad, vezényelni fog. A gyakorlat fokozatosan építkezik, a karmester kézjeleit követik a csoport tagjai. A kézjelek a következők lehetnek:

- mutatóujjal rámutat valakire: a résztvevő elkezd a saját maga által megalkotott testritmust a metrumnak megfelelően
- kézfejét függőlegesen tartva „Stop” jelet mutat: a résztvevőnek abba kell hagynia, amint befejezte a teljes ütemnyi szakaszt
- egyik kezét nyitott tenyérrel felfelé emeli: a résztvevő crescendál, erősít a hangerőn
- egyik kezét nyitott tenyérrel lefelé engedi: a résztvevő decrescendál, halkít
- az előző kettő alkalmazása minkét kézzel: az egész csoportra vonatkozik az instrukció
- rámutat egy résztvevőre, majd utána egy másikra: az első résztvevő, akire mutatott, átveszi a másik testritmusát (ha ismét rámutat a vezető arra, aki a testritmust átvette: visszatérhet a sajátjához a résztvevő)

---

⁹ A *Testritmus játék* feladatot Antal Flóra – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Felhasználási javaslat:

A gyakorlat egyéni, páros vagy kiscsoportos formában is megvalósítható, mindez a létszámtól függően variálható. Fontos a ritmusokat biztosan begyakoroltatni, egy-egy testritmus akár közösen is kipróbálható, esetleg már a játék részeként is értelmezhető. Az instrukciókat érdemes fokozatosan átadni, külön játékkörök során. Ahogy az ajánlott korosztálynál látszik, a ritmusképletek kiválasztása, megalkotása fontos vezetői feladat, tehát a kudarc elkerülése érdekében szükséges jól ismerni az adott csoport képességeit. Kiemelkedően jó képességű résztvevők esetében bátran használható a differenciálás, esetleg a csapat egyik tagja idővel átveheti a karmester szerepét, ami legalább annyira nagy feladat, mint játékosként jelen lenni.

Ritmuskirály¹⁰

Gyakorlat típusa: Ritmikus kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 10 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, ritmusérzék fejlesztése

Gyakorlat leírása:

A gyakorlat egy játékos kísérlet a zenei jelzésrendszer változtatásával, így eltér a megszokottól. Egy 4/4 előjegyzésű nyolc ütemes ritmussorból áll, melyben több a szünet, mint a negyedek. A résztvevők a szünetek helyett bármilyen ritmust tapsolhatnak, ám ahol a negyedek találhatóak, ott szünetet kell tartaniuk. Koncentrációra van tehát szükség, hogy az illető ne tapsolja az írott negyedeket, ne csússzon ki a megadott tempójelzésből és közben kreatív ritmusképleteket helyettesítsen be a megadott szabályrendszer szerint.

Felhasználási javaslat:

A gyakorlatot lehet nehezíteni a tempó fokozásával vagy azzal, hogy a játékvezető megszabja, hogy milyen ritmusképleteket lehet felhasználni. Az is egy lehetőség, hogy egyszerre többen játsszák, így jobban kell koncentrálniuk.

Ha iskolai tanóra keretein belül alkalmaznánk a gyakorlatot, érdemes az éberséghez is kötni a pillanatnyi felhasználást. Inkább olyan résztvevőknek javallott, akik rendelkeznek zenei előképzettséggel, ellenkező esetben zavaró lehetnek a valós zenei értékek.

---

10 A *Ritmuskirály* feladatot Szücs Rozina – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Ritmuskirály

Szücs Rozina

♩=120

5

Dallamasszociáció¹¹

Gyakorlat típusa: Zörejangos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10 perc

Korosztály: 6 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, improvizációs készség fejlesztése, kreativitás

Gyakorlat leírása:

A feladat a *Dallamimprovizáció* gyakorlat egy továbbfejlesztett változata. A csoportvezető kigondol egy témát, melyet körüljárva a csoport tagjai ezt próbálják akusztikailag megjeleníteni, kizárva a képzett zenei hangokat. Lehet akár élő- vagy élettelen dolgokat egymásnak mutatni. Haladhatunk körben, egyenként, de akár csoportosan is képezhetjük ezeket a hangokat.

Felhasználási javaslat:

Kreatív zenei gyakorlatokban kevésbé jártas csoporttal bátran alkalmazható, hiszen a feladat megvalósításához nem szükséges zenei előképzettség.

---

11 A *Dallamasszociáció* feladatot Fekete Anikó – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet oktatója – találta ki, mely a *Dallamimprovizáció* (Fekete Anikó (2019). *Kreatívan zenélni*. Aktivitás Alapítvány. Budapest.) gyakorlat továbbfejlesztett változata.

Effektek a térben¹²

Gyakorlat típusa: Zörejhangos kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközигény: A résztvevők által választott tárgyak

Térhasználat: Bármilyen – tárgyakkal berendezett – tér

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, improvizációs készség fejlesztése, kreativitás

Gyakorlat leírása:

A csoportvezető arra kéri a játékosokat, hogy keressenek egy tárgyat (nem hangszert), amellyel hangokat tudnak létrehozni. Ezek után keressenek hozzá egy felületet a térben, mely segítségével meg tudják szólaltatni a tárgyat.

Fokozás:

A kísérleti szakaszt követően nyugodtan lehet helyszínhez, időhöz kötni a hangadást, s akár kigondolni, miként lehet közösen zörejhangos zenei alkotást létrehozni. Mindezt a csoport és a vezető kreativitásától is függ.

Felhasználási javaslat:

Kreatív zenei gyakorlatokban kevésbé jártas csoporttal bátran alkalmazható, hiszen a feladat megvalósításához nem szükséges zenei előképzettség.

---

¹² Az *Effektek a térben* feladatot Fekete Anikó – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet oktatója – találta ki.

Ritmuspolifónia¹³

Gyakorlat típusa: Szöveges kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 16 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, ritmusérzék fejlesztése

Gyakorlat leírása:

A gyakorlat Weöres Sándor ismert versrészletének szövegére és ritmusára épül. A többszólamú gyakorlat „szopránját” a szöveg alkotja, míg a többi szólam a taps és dobantás által szólalnak meg.

Fokozás:

- egy fővel is megvalósítható a gyakorlat, aki mind a ritmikai, mind a vokális részeket is végzi
- két (vagy több) emberrel is megvalósítható a gyakorlat, akár elosztható, ki melyik ritmust valósítja meg, miközben egyszerre énekel mindenki
- három (vagy több) emberrel is megvalósítható a gyakorlat, ez esetben egy fő énekel, egy fő tapsol, egy fő pedig dobant

Felhasználási javaslat:

A feladat többszólamú szerkesztésmódok (polifónia, imitáció, kánon) gyakorlati tanítására alkalmas, foglalkozások elején bemelegítő- vagy lezáró gyakorlatként is használható. Fokozatosan érdemes tanulni, szólamonként gyakorolni, s idővel a teljes művet megvalósítani.

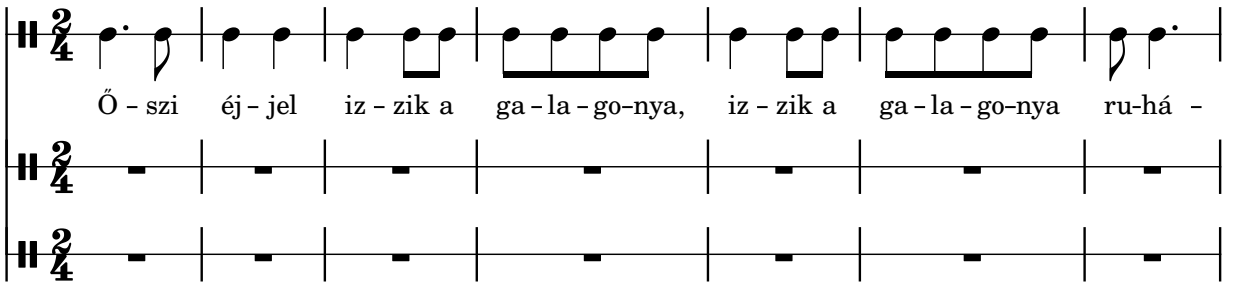
---

¹³ A *Ritmuspolifónia* feladatot Szalai Bence – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Ritmuspolifónia

Weöres Sándor verse nyomán

Szalai Bence

Próza $\frac{2}{4}$
Ó - szi éj - jel iz - zik a ga - la - go - nya, iz - zik a ga - la - go - nya ru - há -

Taps

Dobbantás

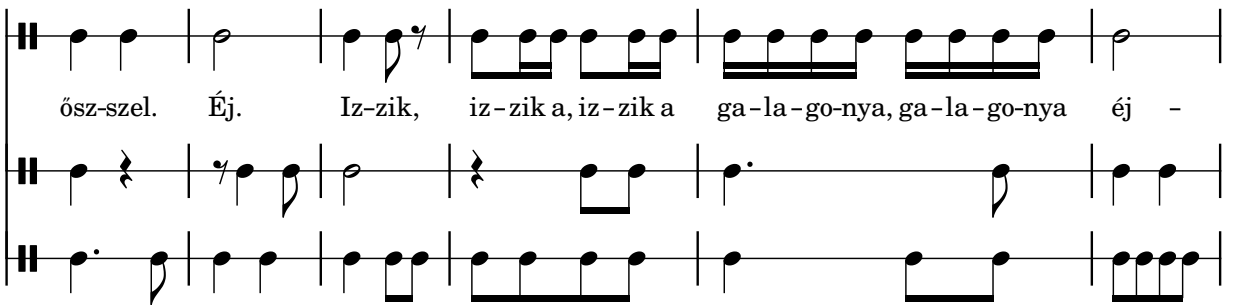
8

Próza $\frac{2}{4}$
ja. Ga - la - go - nya iz - zik, ga - la - go - nya ru - há - ja. Iz - zik az

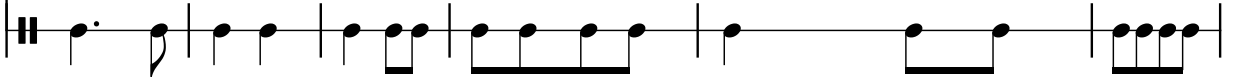
Taps

Dobbantás

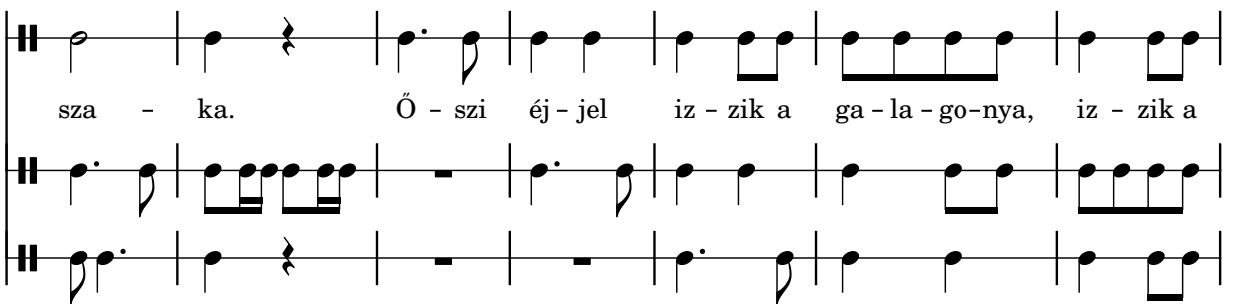
15

Próza $\frac{2}{4}$
ősz-szel. Éj. Iz-zik, iz-zik a, iz-zik a ga - la - go - nya, ga - la - go - nya éj -

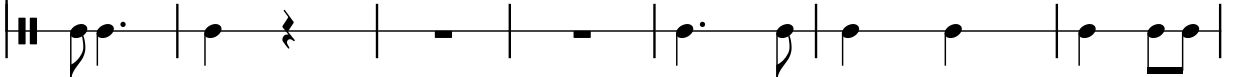
Taps

Dobbantás

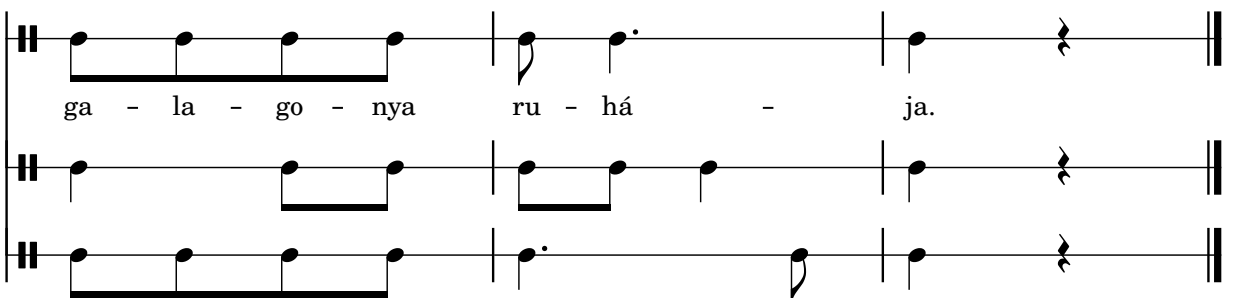
21

Próza $\frac{2}{4}$
sza - ka. Ó - szi éj - jel iz - zik a ga - la - go - nya, iz - zik a

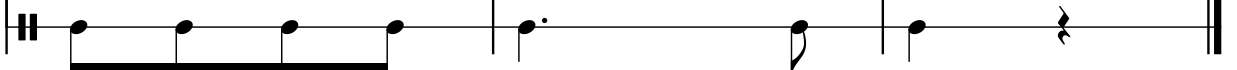
Taps

Dobbantás

28

Próza $\frac{2}{4}$
ga - la - go - nya ru - há - ja.

Taps

Dobbantás

Ritmusra dallamimprovizáció¹⁴

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 15 perc

Korosztály: 14 éves kortól

Eszközigény: Papír, íróeszköz

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, ritmus- és improvizációs készségek fejlesztése, intonáció

Gyakorlat leírása:

Egy a vezető által előre meghatározott ütemmutatóval, ütemszámmal minden résztvevő felír egy-egy ritmusképletet. Ezután feltartják a papírt és az egyik játékos dallamot improvizál a többiek ritmusképleteire.

Felhasználási javaslat:

A feladat sikeressége érdekében érdemes a csoport ritmikai készségeit előre felmérni.

Amennyiben szükséges, mindegyik elkészült ritmusképletet ellenőrizhet a vezető vagy a csoport tagjai is megvizsgálhatják egymás munkáját.

---

¹⁴ A *Ritmusra dallamimprovizáció* feladatot Mig Édua – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Hangközök gesztussal¹⁵

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, együttműködés, hallásfejlesztés, intonáció, kreativitás

Gyakorlat leírása:

A résztvevők körben állnak. Egy játékos szolmizálva elénekel egy hangközt, melyhez társít egy mozdulatot is. A soron következő ember ezt megismétli és az előző hangköz második hangjáról indítva hozzáépít egy újabbat, hasonlóan az előzőhöz. Így a játék során egyre több hangközt gesztussal szükséges megjegyezni és ismételni. Amennyiben a körben állók közül mindenki sorra került, a csoport közösen is megismétli a mozgásos hangközláncot.

Felhasználási javaslat:

10-12 fővel ideálisan megvalósítható a feladat.

A gyakorlat előkészíthető úgy, hogy kizárólag csak hangközökkel vagy csak mozdulatokkal valósítjuk meg. Érdeemes lehet előtte a modális hangsorokat is gyakoroltatni. Amennyiben a feladat nehézséget jelent a résztvevők számára, úgy minden „hangköz-gesztust” a csoport tagjai közösen ismétélhetnek.

---

15 A *Hangközök gesztussal* feladatot Monostori Sára – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Érik a szőlő¹⁶

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 14 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, intonáció, ritmusérzék fejlesztése

Gyakorlat leírása:

A résztvevők körben állnak. Elsőként megtanulják az *Érik a szőlő*... kezdetű népdalt.

Ezek után a ritmusképlet tanítása következik: a vezető többször bemutatja, majd ütemenként veszi át a csoport tagjaival.

A népdal és a ritmus megismerése és gyakorlása után érdemes a kettőt összedolgozni, fokozatosan haladni.

Felhasználási javaslat:

Könnyítésképpen a csoportot két részre bonthatja a vezető: az egyik énekel, míg a másik ezzel párhuzamosan a ritmus mutatja.

---

16 A *Érik a szőlő* feladatot Becska Flóra – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Érik a szőlő...

c = combra ütés
(ha egymás után következnek,
akkor váltott combra)

t = taps

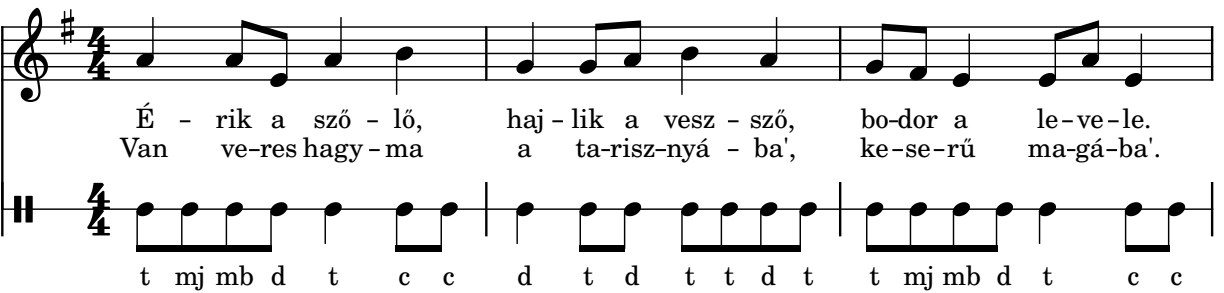
mj = mellkasra ütés jobb kézzel

mb = mellkasra ütés bal kézzel

d = dobbantás

ritmus: Becska Flóra – Fekete Anikó

Ének

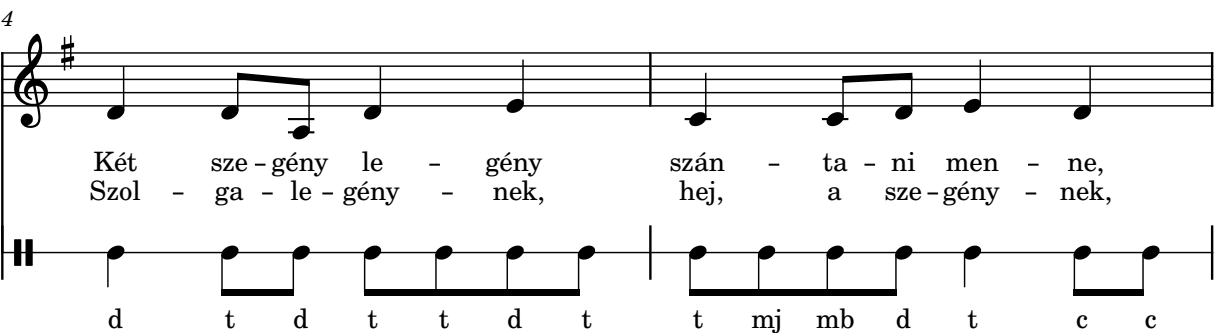
É - rik a sző - lő, haj - lik a vesz - sző, bo - dor a le - ve - le.
Van ve - res hagy - ma a ta - risz - nyá - ba', ke - se - rű ma - gá - ba'.

Testritmus

t mj mb d t c c d t d t t d t t mj mb d t c c

4

Ének

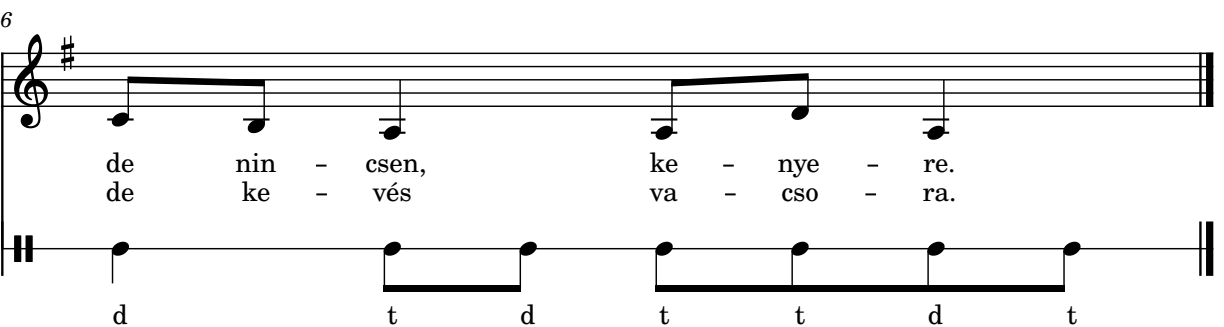
Két sze - gény le - gény szán - ta - ni men - ne,
Szol - ga - le - gény - nek, hej, a sze - gény - nek,

Testritmus

d t d t t d t t mj mb d t c c

6

Ének

de nin - csen, ke - nye - re.
de ke - vés va - cso - ra.

Testritmus

d t d t t d t

Elindultam szőrkötni¹⁷

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, együttműködés, ritmusérzék-, hallás fejlesztése

Gyakorlat leírása:

A résztvevők körben ülnek. Előbb közösen megtanulják a népdalt, majd a hozzá tartozó ritmusképletet. A csoportot a vezető két egyenlő létszámú részre osztja, s az azonos csoportba tartozók azonos ritmusjátékot fognak tapsolni. Közösen elkezdik énekelni a népdalt, ekkor az első ritmusképletet végző csoport már elkezdi a kíséretet. A második ritmusképletet végző csoport a második versszaknál kapcsolódik be a testritmussal.

Felhasználási javaslat:

A gyakorlat végzése során érdemes a fokozatosság elvét alkalmazni, vagyis előbb a dalt, majd a ritmus megtanulni.

---

¹⁷ Az *Elindultam szőrkötni* feladatot Horinka Dóra – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Elindultam szörkötni...

m = mellkasra ütés
 cs = csettintés
 t = taps
 c = combra ütés

Horinka Dóra – Fekete Anikó

Ének

El - in - dul - tam ször - köt - ni, sze - der - in - da - rin - da.
 Hát a ször - rel mit csi - nálsz, sze - der - in - da - rin - da?
 Szi - tát kö - tök be - lö - le,
 A szi - tá - val mit - csi - nálsz,
 Lisz - tet szi - tál - gatok - vé - le,
 Hát a liszt - tel mit csi - nálsz,
 Má - lét sü - tök be - lö - le,
 A má - lé - val mit csi - nálsz,
 Sze - re - tót fo - gadok vé - le,
 Sze - re - tó - vel mit csi - nálsz,
 Nap - pal vé - le kapál - ga - tok,
 Éj - jel vé - le hálo - ga - tok,

Testritmus I.

m cs t m m cs t m cs t m m cs t c c

Testritmus II.

c c c c t t t m t cs c c t t

3

Én.

El - in - dul - tam ször - köt - ni, sze - de - rin - da - rin - da.
 Hát a ször - rel mit csi - nálsz, sze - de - rin - da - rin - da?
 Szi - tát kö - tök be - lö - le,
 A szi - tá - val mit - csi - nálsz,
 Lisz - tet szi - tál - gatok - vé - le,
 Hát a liszt - tel mit csi - nálsz,
 Má - lét sü - tök be - lö - le,
 A má - lé - val mit csi - nálsz,
 Sze - re - tót fo - gadok vé - le,
 Sze - re - tó - vel mit csi - nálsz,
 Nap - pal vé - le kapál - ga - tok,
 Éj - jel vé - le hálo - ga - tok,

Testritmus I.

m cs t m m cs t m cs t c c

Testritmus II.

c c c c t t t m t cs c c t t

Kis kertemben¹⁸

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 14 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, együttműködés, ritmusérzék-, hallás fejlesztése

Gyakorlat leírása:

A résztvevők körben ülnek. A vezető bemutatja a lá-pentaton skálát szolmizációs kézzel, majd megkéri a csoportot, hogy vele együtt ismételjék azt. Ezt követően kibővíti a skálát alsó szó-val és felső dó-val, majd elhagyja a csoport a kézjelet, és csak a kibővített pentaton skálát éneklük, mindenki a saját tempójában.

A gyakorlat második részeként a vezető megtanítja a csoportnak a *Kis kertemben uborka* kezdetű népdalt. Ezt követően kiosztja a gyakorlathoz írt ritmusképleteket, amelyeket megtanulnak a csoporttal. Miután mindenki magabiztosan végzi a ritmusképletet, a csoportvezető két részre osztja a csoportot. Az első kapja a népdal első és harmadik sorához tartozó ritmusképletet, a második pedig a dal második és negyedik sorához tartozót.

Végezetül eléneklük a dalt ritmusképlettel.

Nehézséget jelenthet, hogy mindkét csoportnak csak két sort kell ritmussal hangoztatnia, viszont énekelni mindig szükséges, erre érdemes előre felhívni a csapat figyelmét.

Felhasználási javaslat:

A gyakorlat végzése során érdemes mindig a fokozatosság elvét alkalmazni, vagyis előbb a dalt, majd a ritmus megtanulni.

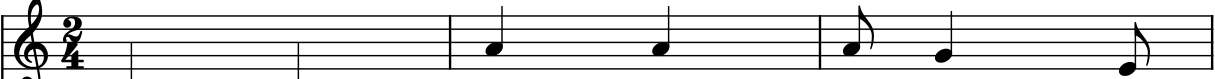
18 A *Kis kertemben* feladatot Becska Flóra – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Kis kertemben...

c = combra ütés
cs = csettintés
t = taps
m = mellkasra ütés
d = dobbantás

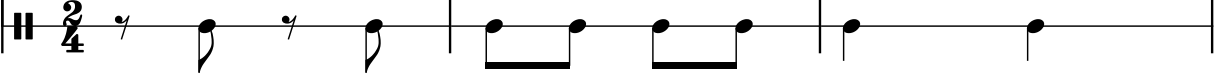
ritmus: Becska Flóra – Fekete Anikó

Ének

Kis kert - tem - ben u - bor - ka,
Ko - má - rom - ba vi - tet - lek,

Testritmus

cs cs d t d t m cs

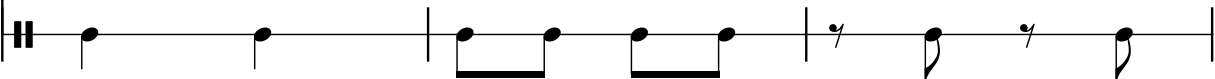
4

Ének

re - á ka - pott a ró - ka.
a - tüm - lóc - be te - tet - lek.

Testritmus

cs m t d t d cs cs

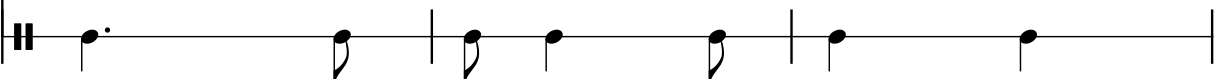
7

Ének

Várj meg ró - ka meg - les - lek,
Kur - ta vas - ra ve - ret - lek,

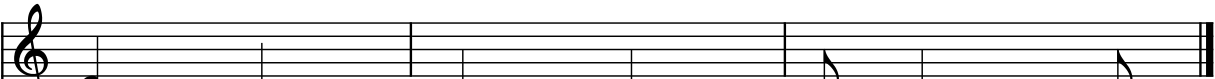
Testritmus

t cs c c c t t

10

Ének

Ko - má - rom - ba vi - tet - lek.
on - nan ki - sem e - reszt - lek.

Testritmus

t d t d d t t

Hull a szilva a fáról¹⁹

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, hallás-, ritmusérzék fejlesztése, együttműködés

Gyakorlat leírása:

A csoport tagjai párokban, egymással szemben ülve végzik a gyakorlatot. Elsőként a következő testritmust végezzük: egyenletes tempóban combra csapás, taps, csettintés és páros taps követik egymást. Második alkalommal a tapsot duplázzuk, harmadjára a tapsot és a csettintést, majd negyedjére az előzőeket és a páros tapsot is. Ezt követően az eddigieket tükrözve leépítjük a nyolcadokat vissza negyedekké. Az egész folyamat alatt a népdal első két versszakát énekeljük.

Felhasználási javaslat:

A gyakorlat végzése során érdemes mindig a fokozatosság elvét alkalmazni, vagyis előbb a dalt, majd a ritmus megtanulni.

---

19 A *Hull a szilva* feladatot Jakab Emese – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Hull a szilva...

c = combra ütés
t = taps
cs = csettintés
ö.t.= összetapsolás
(velem szemben ülővel)

ritmus: Jakab Emese – Fekete Anikó

Ének

Hull a szil - va a fá - ról, most jö - vök a ta - nyá - ról,

Testritmus

c t cs ö.t. c t t cs ö.t.

5

Ének

Ejj, ha - aj ru - ca - ru - ca ku - ko - ri - ca der - ce.

Testritmus

c t t cs cs ö.t. c t t cs cs ö.t. ö.t.

9

Ének

E - gyik á - ga le - haj - ott, az én ró - zsám el - ha - gyott

Testritmus

c t t cs cs ö.t. ö.t. c t t cs cs ö.t.

13

Ének

Ejj, ha - aj ru - ca - ru - ca ku - ko - ri - ca der - ce.

Testritmus

c t t cs ö.t. c t cs ö.t.

Kicsiny a hordócska²⁰

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 14 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, hallás-, ritmusérzék fejlesztése, együttműködés

Gyakorlat leírása:

A résztvevők a gyakorlatot körben ülve végzik. Negyedenként először váltott kézzel a combjukra csapnak, majd tapsolnak és egy kézzel csettintenek. Fontos, hogy az egység ismétlésekor a csettintés másik kézzel történjen, mint előtte. A népdalhoz illesztve, annak utolsó ütemében még két negyeden váltott kezes csettintést alkalmaznak, így aszimmetrikussá válik a gyakorlat. Két versszakkal énekelik a népdalt és közben a ritmust ismétlik.

Felhasználási javaslat:

A második versszakban akár a már ismert mozdulatsort nyolcadonként is ki lehet próbálni, de kánonban is végezhető a gyakorlat.

A feladat gyakorlása során érdemes mindig a fokozatosság elvét alkalmazni, vagyis előbb a dalt, majd a ritmus megtanulni.

---

20 A *Kicsiny a hordócska* feladatot Jakab Emese – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Kicsiny a hordócska...

j.c. = jobb combra ütés
b.c. = bal combra ütés
t = taps
j.cs. = jobb kézzel csettintés
b.cs. = bal kézzel csettintés

ritmus: Jakab Emese – Fekete Anikó

Ének

Ki - csiny a hor - dós - ka, jó bor te - rem ben - ne,

Dobbantás

j.c. b.c. t j.cs. j.c. b.c. t b.cs.

5

Ének

dil - dul da - la - la, di - da - ri - da dil - dul da - la - la

Dobbantás

j.c. b.c. t j.cs. j.c. b.c. t b.cs. j.cs. b.cs.

10

Ének

Nem i - szom be - ló - le, ré - szeg le - szek tó - le,

Dobbantás

j.c. b.c. t j.cs. j.c. b.c. t b.cs. j.c. b.c. t j.cs. j.c. b.c. t b.cs.

14

Ének

dil - dul da - la - la, di - da - ri - da dil - dul da - la - la

Dobbantás

j.c. b.c. t j.cs. j.c. b.c. t b.cs. j.c. b.c. t j.cs. j.c. b.c. t b.cs. j.cs. b.cs.

Túl a vizen²¹

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlat

Gyakorlat időtartama: 10-15 perc

Korosztály: 16 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, hallás-, ritmusérzék fejlesztése, együttműködés

Gyakorlat leírása:

A résztvevők a gyakorlatot körben ülve végzik. Először megtanulják a népdalt, melyhez tartozik egy ritmusképlet. Amikor ez már magabiztosan megy, akkor a ritmusképletet is elkezdhetik gyakorolni.

Felhasználási javaslat:

A feladat gyakorlása során érdemes mindig a fokozatosság elvét alkalmazni, vagyis előbb a dalt, majd a ritmus megtanulni.

---

21 A *Túl a vizen* feladatot Mundi Tímea – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Túl a vizen

Mundi Tímea- Fekete Anikó

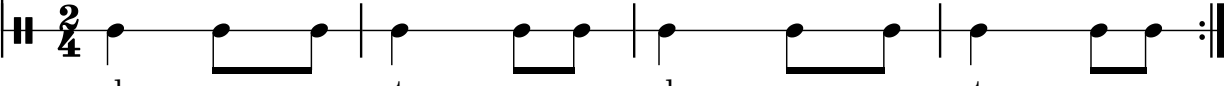
d= dobantás
c= combra ütés
t= taps
cs= csettintés

Ének

Túl a vi - zen egy ko - sár, ab - ban la - kik egy ma - dár.

Csettintés

d c c t cs cs d c c t cs cs

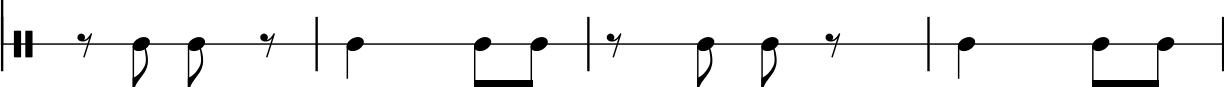
5

Ének

Ab - ban la - kik egy ma - a - dár, a - ki en - ge - em rég hogy vár,

Csettintés

d d t cs cs d d t cs cs

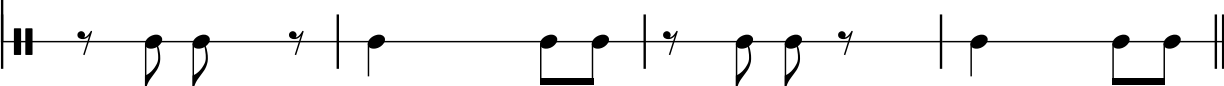
9

Ének

Ab - ban la - kik egy ma - a - dár, a - ki en - ge - em rég hogy vár.

Csettintés

d d t cs cs d d t cs cs

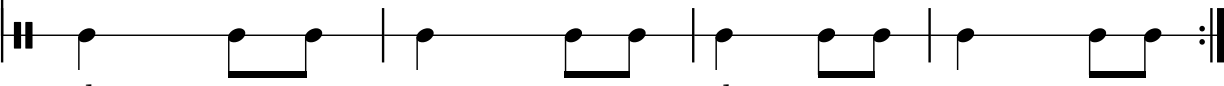
13

Ének

Várj ma - dár - kám várj, várj, várj, es - te hoz - zád me - gyek már.

Csettintés

d c c t cs cs d c c t cs cs

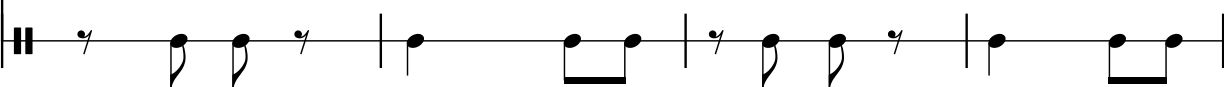
17

Ének

Meg - vitz - gá - lo - om szí - ve - e - det, vé - le sze - re - e - te - te - det,

Csettintés

d d t cs cs d d t cs cs

Ének

Meg - v i z s - g á - l o m   s z í - v e - e - d e t ,   vé - l e s z e - r e - e - t e - t e - d e t .

Csettintés

d   d   t   c s   c s   d   d   t   c s   c s

Még azt mondják nem illik²²

Gyakorlat típusa: Kombinált kreatív zenei gyakorlatok

Gyakorlat időtartama: 10 perc

Korosztály: 12 éves kortól

Eszközigény: -

Térhasználat: Üres tér, székekkel

Fejlesztési terület: Koncentráció, figyelem, hallás-, ritmusérzék fejlesztése, együttműködés

Gyakorlat leírása:

A gyakorlatot a résztvevők körben ülve végzik. A testritmus két ütemes (a kottapéldában az első két ütem), negyedekkel való elcsúsztatásával, körbe-permutálásával jön létre a többi variáció. A variánsok alkalmazásával a csoport kedvére nehezítheti a feladatot. Válthatnak versszakonként is, ekkor a három versszakhoz csak az első három variánst javasolt használni, ám soronként is, két soronként és két ütemenként is válthatjuk, a csoport jártasságától, figyelmi állapotától függően. A kottapéldában a legbonyolultabb, két ütemenkénti variáció váltás szerepel.

Felhasználási javaslat:

A variánsokat mindenképpen felismerés útján érdemes tanítani a hatékonyabb rögzítés érdekében. A jobb comb és a bal comb felcserélhető, csak két ütemen belül ne ismétlődjön.

A feladat gyakorlása során érdemes mindig a fokozatosság elvét alkalmazni, vagyis előbb a dalt, majd a ritmus megtanulni.

---

²² A *Még azt mondják* feladatot Sivadó Márta Rebecka – az ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet hallgatója – találta ki.

Még azt mondják...

j.c. = jobb combra ütés

b.c. = bal combra ütés

m = mellkasra ütés jobb kézzel

t = taps a felé helyezett másik tenyérrel

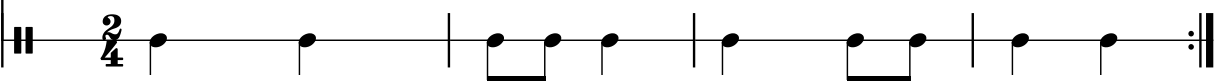
Sivadó Márta Rebeka, Fekete Anikó

Ének

Még azt mond-ják nem il - lik a tánc a ma - gyar - nak,
nem, ha né - ki ci - pel - lőt, bő nad - rá - got varr - nak,

Testritmus

j.c. b.c. m t m j.c. m t m b.c.

Ének

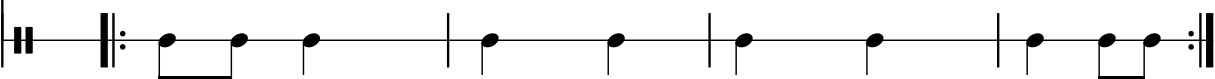
5

1.

de sar - kan - tyús csiz - má - nak, kó - csag - tol - las fő - nek
il - lik gyön - gyös pár - tá - nak,

Testritmus

m t m j.c. b.c. m j.c. b.c. m t

Ének

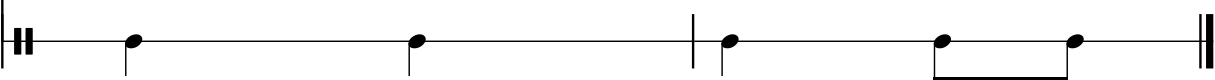
9

2.

ma - gyar fő - kö - tő - nek.

Testritmus

m j.c. b.c. m t

Szakirodalom

Abramo, Joseph Michael, Reynolds, Amy, (2014). "Pedagogical Creativity" as a Framework for Music Teacher Education. *Journal of Music Teacher Education*.

Fekete Anikó (2020b). Kreatív zenei gyakorlatok hatása a felsőoktatásban tanulók körében. *Parlando*. Budapest. 6.

Fekete Anikó (2020a). Kreatív zenei tréning az ELTE-n. *Parlando*. Budapest. 3.

Fekete Anikó (2019). *Kreatívan zenélni*. Aktivitás Alapítvány. Budapest.

Fekete Anikó (2021). Leendő ének-zene tanárok jövőképe. *Symbolon*. Tyrgu Mureş.

Sáry László (1999). *Kreatív zenei gyakorlatok*. Jelenkor. Budapest.

Szivák Judit (2010). *A reflektív gondolkodás fejlesztése*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. Budapest.